

303 H510

316.334.1 H 241

63706

**ONDERZOEK NAAR DE DEMOCRATISERING VAN HET BEHALEN VAN
EEN TWEEDE UNIVERSITAIR DIPLOMA**

Geert LOOSVELDT

Bulletin nr. 22 van het Centrum voor Dataverzameling en -analyse

ONDERZOEK NAAR DE DEMOCRATISERING VAN HET BEHALEN VAN EEN TWEEDE UNIVERSITAIR DIPLOMA*

Geert Loosveldt

1. Inleiding

In onderzoek naar de democratisering van het universitair onderwijs is de kernvraag in welke mate de doorstroming naar de universiteit vanuit alle sociale lagen, en inzonderheid de lagere, gerealiseerd werd (Deleeck, 1981, 508). Het onderzoek richt zich dus hoofdzakelijk op de toegang tot het universitair onderwijs.

In zijn openingsrede van het academiejaar 1985-1986 stelde rector Dillemans dat het gelijkheidsbeginsel niet alleen moet worden toegepast bij de toegang tot de universiteit maar ook tijdens de studies waar nieuwe vormen van ongelijkheid gegroeid zijn (dure repetitoren, geprivilegieerd terrein van de derde cyclus, interessante stages, ...) (Dillemans, 1985, 29).

Onderzoek naar dergelijke vormen van sociale ongelijkheid tijdens de studies is vrij schaars.

In deze bijdrage zal worden nagegaan met welke factoren het behalen van een bijkomend universitair diploma, verder ook tweede diploma genoemd, in verband kan worden gebracht. Daarbij zal de klassieke democratiseringsvraag, nl. of studenten uit lager sociale milieus in even sterke mate doorstromen naar een tweede diploma dan studenten met een hoger sociaal niveau, een centrale plaats innemen.

* Met dank aan de studenten van de tweede kandidatuur Sociale Wetenschappen richting Sociologie van het academiejaar 1985-1986, Prof. J. Billiet, Prof. F. Lammertyn, L. Daemen en L. Waterplas.

2. Groeit de belangstelling voor het behalen van een tweede diploma ?

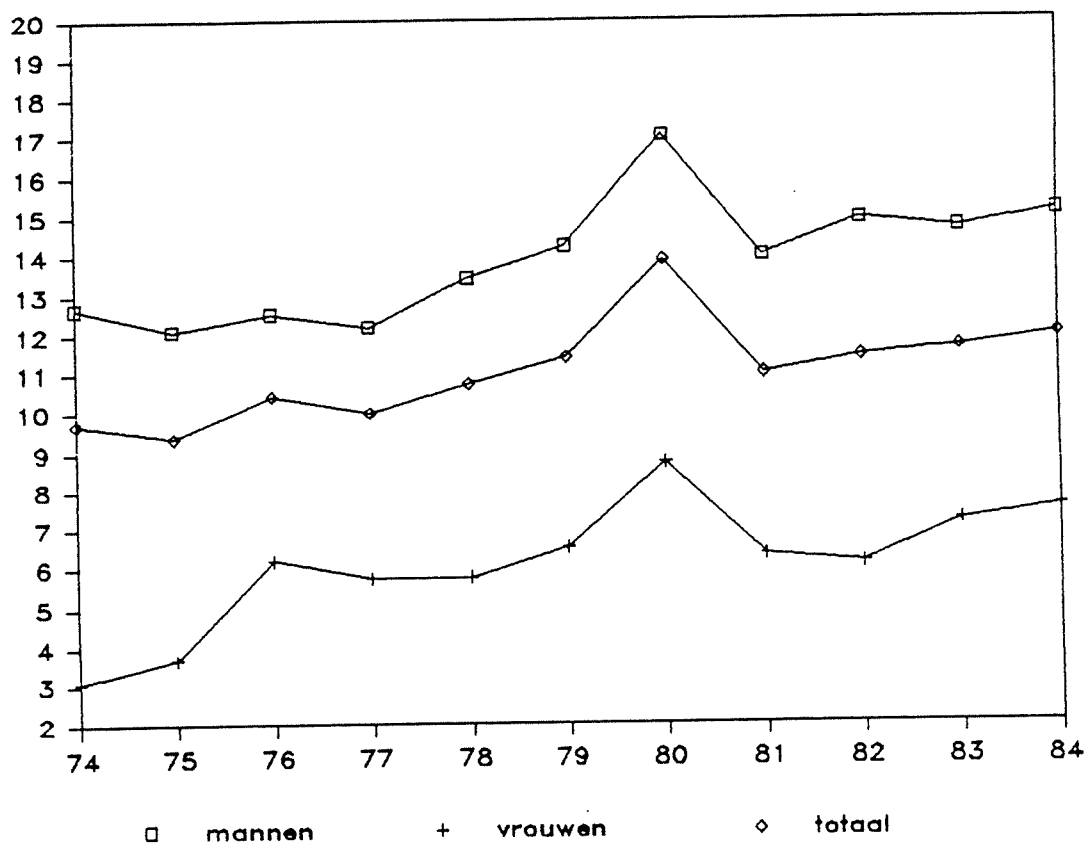
In zijn inleiding op het rapport: "Tewerkstelling van hoger geschoolden in Vlaanderen.", schrijft G. Geens, voorzitter van de Vlaamse Executieve, : "Het lijkt erop dat de keuze die de 18-jarigen nu maken niet hun laatste zal zijn. Een diploma van Hoger Onderwijs wordt immers meer en meer een vertrekpunt voor verdere vervolmaking en specialisatie. Men kan terecht stellen dat men nooit is 'af'gestudeerd.". (Geens, 1984, 7) Dit citaat illustreert de sfeer die momenteel rond het behalen van een bijkomend diploma wordt gecreëerd. Het behalen van een tweede diploma wordt voorgesteld als een must, als iets waaraan men in deze "snel evoluerende samenleving" niet ontkomt.

Verder leeft het idee dat een tweede diploma de intrede op de arbeidsmarkt vergemakkelijkt en toegang verleent tot interessante jobs. Men spreekt in dit verband wel eens van de inflatie van diploma's. Het onderzoek van Van Boxel en Vandermeulen (1984) naar de intrede op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van de K.U.Leuven 1980-1981 en 1981-1982 besteedt wel aandacht aan bijkomende opleidingen maar gaat niet na of dat de tewerkstelling verhoogt: "velen zijn immers nog bezig met een aanvullende cursus of opleiding zodat de invloed hiervan moeilijk kan worden nagegaan". (Van Boxel en Vandermeulen, 1984, 24). De bewering dat een tweede diploma de tewerkstelling bevordert schijnt op weinig empirisch materiaal te berusten. Het lijkt eerder een extrapolatie van de vastgestelde samenhang tussen lage opleiding en werkloosheid.

Gegeven deze beeldvorming omtrent bijkomende opleiding mag men echter wel verwachten dat het aantal studenten in bijkomende universitaire opleidingen de laatste jaren sterk is toegenomen. In figuur 1 is de evolutie weergegeven van de verhouding post-graduaatstudenten t.o.v. tweede cyclusstudenten (dit zijn niet kandidatuurstudenten) voor de periode 1974-1984. Een post-graduaat opleiding wordt hier gedefinieerd als een opleiding waarvan men het diploma enkel kan verwerven nadat men reeds een eerste universitair

diploma behaald heeft. De aggregatie opleiding wordt hierbij buiten beschouwing gelaten (1).

Figuur 1: Evolutie van de verhouding post graduaat studenten t.o.v. de tweede cyclus (*100) voor de periode 1974-1984

(1) Deze gegevens werden ons ter beschikking gesteld door I. De Lanoo

Uit figuur 1 blijkt dat vrouwelijke studenten minder doorstromen naar post-graduaat opleiding. Met uitzondering van 1980 heeft er zich in deze periode bij de mannen een min of meer geleidelijke lichte stijging voorgedaan. Bij de vrouwen is er in 1976 een plotse stijging waarna het peil opnieuw met uitzondering van 80, nagenoeg gelijk blijft en de laatste twee jaar licht stijgt. Over een periode van 10 jaar betekent dit voor mannen en vrouwen samen dat wanneer er in 1974 bijna 10 post-graduaatstudenten waren voor 100 tweede cyclusstudenten er in 84 bijna 12 zijn. Men kan hier moeilijk spreken van een recent fenomeen dat de laatste jaren sterk is toegenomen. Voor de uitschieter in 1980 kan geen verklaring gevonden worden.

Het groeiend belang dat aan het behalen van een tweede diploma wordt gehecht betekent momenteel blijkbaar niet noodzakelijk dat een toenemend aantal studenten zich effectief inschrijft. Het kan best dat dit in de toekomst wel in grotere mate zal gebeuren.

Een andere opmerking die zeker moet worden gemaakt is dat het hier enkel gaat om vormen van bijkomende opleiding op universitair niveau. Het is dus niet uitgesloten dat de laatste jaren een stijgend aantal studenten (al dan niet universitair) zich inschrijven voor andere, meestal kortere vormen van bijscholing bv. taalcursus of een cursus informatica. Zo blijkt uit gegevens die ter beschikking gesteld werden door het Centrum voor Levende Talen te Leuven dat het aantal studenten (dertigste lesdag) de afgelopen 5 jaar (81-82 tot 85-86) jaarlijks gemiddeld ongeveer met 350 is toegenomen (2100-3500). Het aandeel van de K.U.L.-studenten daalde tijdens die periode van 35 tot 31 %.

Hoewel het volgen van een bijkomende opleiding geen nieuw fenomeen is dat de laatste jaren sterk is toegenomen lijkt het juist omwille van de discrepantie tussen het recent maatschappelijk belangstelling en de ongewijzigde feitelijke toestand, relevant om na te gaan of bepaalde groepen in meerdere of mindere mate terug te vinden zijn in die bijkomende opleidingen.

Alvorens hierop in te gaan volgt eerst een korte omschrijving van het onderzoeksofzet waarbinnen de data werden verzameld die moeten toelaten deze en aanverwante vragen te beantwoorden.

Er dient uitdrukkelijk vermeld te worden dat het ontwerp van het onderzoeksdesign en de dataverzameling gebeurde binnen het raam van een leeronderzoek in de tweede kandidatuur Sociale Wetenschappen richting Sociologie tijdens het academiejaar 1985-1986.

3. Onderzoeksdesign

De wijze waarop studenten hun universitaire studies beëindigen (uitstroom) varieert sterk. Sommigen verlaten de universiteit na het behalen van een eerste diploma, anderen schrijven zich in voor een aanvullende opleiding. Bij die opleidingen kan een onderscheid gemaakt worden naar de inhoud, duur en aanvangsmoment. Naar inhoud kan de opleiding gericht zijn op specialisatie in het verlengde van het eerste diploma of op heroriëntatie waarbij de band met de eerste opleiding veel minder duidelijk is. Een bijkomende opleiding kan één of meerdere studiejaren in beslag nemen. Ook het startmoment kan verschillen. Zo kan men tijdens de laatste jaren van zijn eerste studierichting of tijdens het afwerken van de eindverhandeling reeds vakken volgen in het kader van een andere studierichting (combineren) of men kan de richtingen na elkaar afwerken.

Gegeven deze diversiteit in afstudeergedrag en mogelijkheden om een bijkomend diploma (2) te behalen enerzijds en de beperkingen eigen aan een leeronderzoek anderzijds werd geopteerd om niet alle vormen van bijkomende opleidingen in het onderzoek te betrekken. Specialisaties die slechts toegankelijk zijn voor studenten met een bepaald diploma werden buiten beschouwing gelaten. Volgende aanvullende studierichtingen, hierna 'tweede diploma richtingen' genoemd werden in het onderzoek betrokken: graduaat bedrijfseconomie (enkel studenten die een universitaire vooropleiding hadden), master of business administration, graduaat en licentie verzekeringswetenschappen, aanvullende licentie informatica, licentie stedenbouw, antropologie, bijzonder diploma audiovisuele communicatiewetenschappen,

(2) Volgens de identificatiegegevens van de K.U.Leuven (dd. 1 november 1985), meegedeeld door de dienst Pers en Voorlichting, zijn er in Leuven 110 diploma's en certificaten 3de cyclus.

licentie familiale en seksuologische wetenschappen en licentie literatuurwetenschappen en dramaturgie. Al deze richtingen hebben vrij ruime toegangsmogelijkheden.

De onderzoekspopulatie werd verder ingeperkt tot kotstudenten. Een student die bij zijn inschrijving zowel een kotadres als een thuisadres opgaf werd beschouwd als kotstudent. Deze beperking tot kotstudenten die voornamelijk om praktische redenen gebeurde, heeft vermoedelijk tot gevolg dat de onderzoeksgroep ook werd gehomogeniseerd m.b.t. tal van andere kenmerken (o.a. leeftijd, werksituatie, burgerlijke staat) en daardoor op deze kenmerken meer gelijkenis vertoont met het beeld dat men doorgaans heeft van de doorsnee kotstudent. Hierdoor wordt de vergelijkbaarheid tussen een tweede diplomastudent en een "doorsnee student" voor andere kenmerken groter.

Eén van de manieren om na te gaan met welke factoren het behalen van een tweede diploma samenhangt bestaat erin een groep tweede diploma studenten te vergelijken met een groep potentiële tweede diploma studenten, nl. laatste-jaarsstudenten. Daarom werd zowel uit de laatste jaarsstudenten als uit de opgesomde tweede diplomarichtingen van het academiejaar 1985-1986 een aselechte steekproef genomen van respectievelijk 190 en 110 studenten. Beide steekproeven werden gestratificeerd naar studierichting. Uiteindelijk werden 174 laatste jaarsstudenten en 103 tweede diplomastudenten in de analyse betrokken.

Bij die werkwijze wordt wel verondersteld dat de laatste jaarsstudenten van het academiejaar 1985-1986 qua samenstelling vergelijkbaar zijn met de laatste jaars van het academiejaar daarvoor (1984-1985). Gezien de laatste jaars van het jaar 1985-1986 ook de effectieve tweede diplomastudenten van volgend jaar bevatten is er een kleine onderschatting van verschillen die zouden worden vastgesteld door tweede diplomastudenten van het jaar 1985-1986 te vergelijken met hun collega's laatstejaarsstudent van vorig academiejaar die zich niet hebben ingeschreven voor een bijkomend diploma. Dergelijk onderzoeksoptzet was echter om praktische redenen niet haalbaar.

4. De klassieke democratiseringsvraag

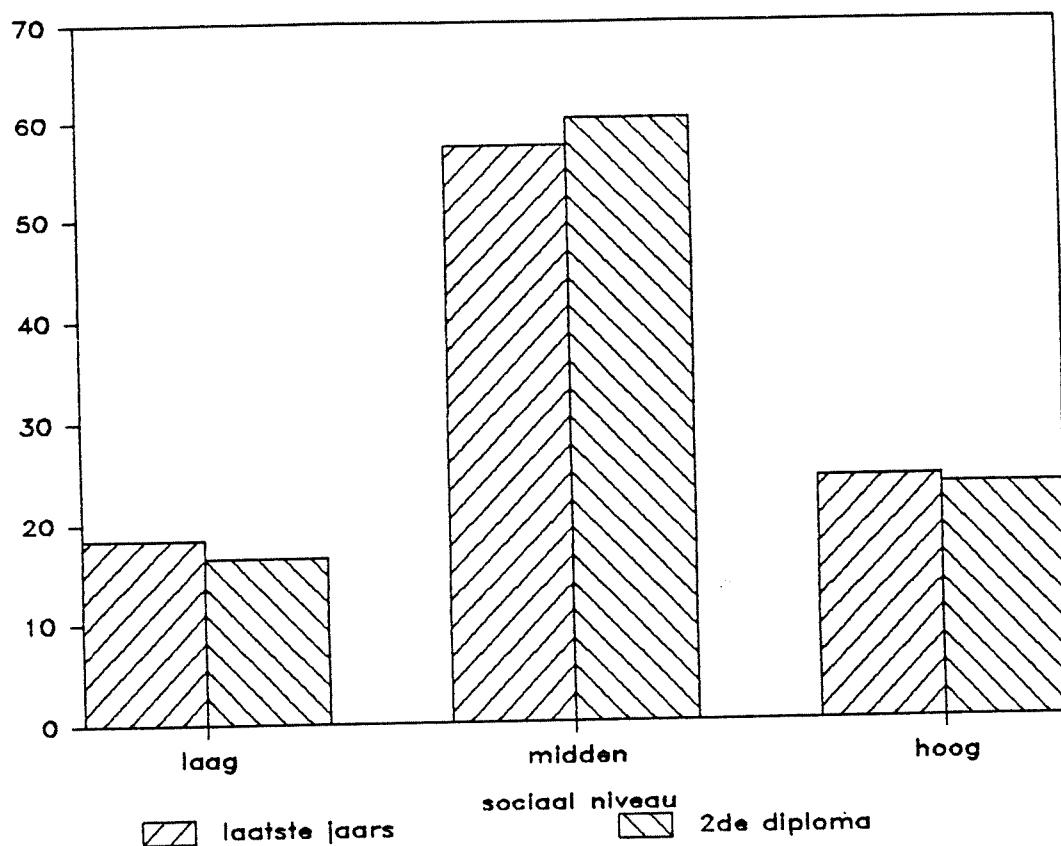
Wanneer de klassieke democratiseringsvraag, die normaal gericht is op de toegang tot het universitair onderwijs, wordt gesteld i.v.m. het behalen van een bijkomend diploma betekent dit dat wordt nagegaan of er al dan niet een onder- of oververtegenwoordiging is van bepaalde sociale lagen. Op basis van een doorlichting van de sociale samenstelling van de Leuvense studentenbevolking voor het academiejaar 1975-1976, concludeert I. de Lanoo: "hoe lager op de maatschappelijke ladder, hoe minder deelgenomen wordt aan het post-graduaat onderwijs." (De Lanoo, 1977, 223). De resultaten van het onderzoek van Vandekerckhove en Huyse (1976, 136) ondersteunen deze vaststelling. De helft van de door hen onderzochte (mannelijke) studenten van hoge sociale afkomst heeft een tweede diploma terwijl dit bij laag sociaal niveau slechts 1 op 5 is.

Vaststellingen op basis van meer recent materiaal zijn hiermee in tegenspraak. Bij een vergelijking voor het academiejaar 1984-1985 van de sociale samenstelling van de tweede cyclus met die van de post-graduaat opleidingen werden geen verschillen vastgesteld (Lammertyn, 1986).

In figuur 2 zijn de percentages laatste jaars en tweede diploma studenten, zoals die werden vastgesteld in het eigen onderzoek, weergegeven voor de drie onderscheiden niveau's van sociaal niveau. Ook hier werd geen samenhang vastgesteld tussen sociaal niveau en het al dan niet volgen van een tweede studierichting. (chi-kwadrat=0.23, df=2, P=0.89)(3)

(3) De variabele sociaal niveau werd samengesteld op basis van het hoogste beroepsniveau van een van de ouders, het hoogste opleidingsniveau van een van de ouders, het door de student geschatte gezinsinkomen, en het al dan niet met twee beroepsactief zijn (twee verdieners). Laag sociaal niveau betekent dan laag op alle kenmerken behalve één, hoog sociaal niveau betekent dan hoog op alle kenmerken behalve één. De op die wijze geconstrueerde variabele sociaal niveau vertoont een sterke samenhang met de variabelen die bij de samenstelling ervan werden gebruikt.

Figuur 2: Percentage laatste jaars en tweede diploma studenten naar sociaal niveau

Ook met het hoogste beroepsniveau van een van de ouders, de gebruikelijk indicator van sociaal niveau, werd geen samenhang vastgesteld. Het grootste hoewel niet significante verschil, werd vastgesteld bij de variabele tweeverdieners: bij een derde van de laatste jaarsstudenten werken beide ouders, bij de tweede diploma-studenten ligt dit 10% hoger. Dit wijst erop dat het financiële aspect wel van belang kan zijn bij de beslissing om zich in te schrijven voor een tweede diploma. Dit sluit aan bij de verklaring die door Vandekerckhove en Huyse (1976, 135-138), voor de vastgestelde samenhang tussen sociaal niveau en het behalen van een tweede diploma gegeven wordt. Daarin wordt de nadruk gelegd op de financiële lasten van de studie en de financiële band van de student met thuis. Zo zou een universitair diploma voor arbeiderskinderen onmiddellijk moeten renderen en leeft bij hun ouders sterker de verwachting dat hun zoon na zijn studies in aanzienlijke mate de

schuld, zijnde het gederfd potentieel inkomen enerzijds en de studiekost anderzijds, zal inlossen.

In een van de volgende paragrafen zal het financiële aspect verder worden uitgewerkt. Alvorens kort in te gaan op de intentie bij laatste jaars om zich in te schrijven voor een bijkomende opleiding kan nog vermeld worden dat meer dan ~~73~~ (67 %) van de door ons ondervraagde tweede diploma studenten jongens zijn. Bij hoog sociaal niveau is dit zelfs bijna 80 %. Terwijl dit juist het sociaal niveau is met ongeveer evenveel jongens als meisjes in het laatste jaar.

5. Intentie om zich in te schrijven voor een bijkomende studierichting

Aan de in de steekproef opgenomen laatste jaarsstudenten werd gevraagd of ze eraan dachten zich het volgend jaar in te schrijven voor een bijkomende opleiding of specialisatie. Daarop antwoordde 39 % dat ze er vrijwel zeker van waren dit te zullen doen, bijna evenveel (38 %) antwoordden dit vrijwel zeker niet te doen en de overige laatste jaarsstudenten (23 %) twijfelden nog. Het percentage twijfelaars is het hoogst bij studenten van laag sociaal niveau en is beduidend lager bij studenten van hoog sociaal niveau (10 %). Bij studenten die beweren zich zeker te zullen inschrijven werd het tegenovergestelde profiel vastgesteld: het percentage is het hoogst bij studenten met een hoge sociale status (54 %) en het laagst bij studenten met een lage status (32 %). Het sociale middenniveau neemt telkens een middenpositie in. Verder twijfelen meisjes meer dan jongens: 19 % van de jongens twijfelt tegenover 28 % bij de meisjes. Een twijfel die, gegeven de feitelijke oververtegenwoordiging van jongens in tweede diplomarichtingen, bij meisjes wellicht meer resulteert in een beslissing om zich niet in te schrijven. Niettegenstaande de mogelijkheid dat bij het beantwoorden van deze vraag naar intentie een niet te schatten sociaal wenselijkheidseffect kan meespelen, wijzen deze resultaten er in ieder geval op dat heel wat studenten zich de vraag stellen of ze al dan niet verder zullen studeren. Dit werd ook vastgesteld in een onderzoek naar de on-

middellijke toekomstplannen van de studenten van de derde licentie rechten van het academiejaar 1985-1986 (Huyse, 1986). Hieruit blijkt dat meer dan de helft (53,4 %) van de pas gepromoveerden het jaar daarop zal verder studeren.

Hoewel in de vraagstelling een ruime omschrijving van mogelijke bijkomende inschrijvingen werd gehanteerd en er normaliter verwacht mag worden dat niet alle voornemens feitelijk gerealiseerd zullen worden, is het verschil met het hoger vermelde aantal feitelijke inschrijvingen in post-graduaat richtingen toch wel aanzienlijk. De discrepantie kan niet verklaard worden door het feit dat de vermelde studierichtingen op de vraag naar intentie, op een paar uitzonderingen na (bv. verpleegkunde), van een ander soort (niveau) zijn dan de richtingen die normaal onder post-graduaat opleidingen verstaan worden. Het verschil wijst echter wel op de mogelijkheid dat heel wat studenten voor een bijkomende opleiding naar een andere universiteit trekken. De gegevens i.v.m. de toekomstplannen van derde licentie studenten bevestigen dat (Huyse, 1986).

Een verklaring zou kunnen zijn dat de belangstelling recent is en pas de komende jaren tot een stijgend aantal inschrijvingen zal leiden. Momenteel valt de kosten-batenanalyse voor studenten die de intentie hebben of overwegen om zich in te schrijven voor een bijkomende opleiding blijkbaar nog negatief uit.

Zo is het mogelijk dat het aanbod van aanvullende studierichtingen bij nader toezien niet voldoende aansluit bij de reeds gevolgde studie. Er bestaat trouwens een sterkere gerichtheid op meer gespecialiseerde opleidingen (58 %) dan op wat eerder omschreven werd als heroriënterende opleidingen. De kosten om opnieuw te beginnen, ook in termen van studiebelasting, zijn groter dan de kosten om zich te specialiseren. Aan de kostenzijde spelen ongetwijfeld ook materiële (financiële) elementen een rol. Het is mogelijk dat de kosten om minstens een jaar langer in Leuven te blijven niet opwegen tegen de geschatte grotere kans op (betere) tewerkstelling. De vaststelling dat studenten uit een laag sociaal milieu meer twijfelen hangt daar wellicht mee samen. In een volgende paragraaf wordt dit financiële aspect verder uitgewerkt.

6. "Wie zal dat betalen" ?

Het beurzensysteem is het beleidsinstrument bij uitstek dat direct gericht is op het financiële aspect van studeren en daardoor een democratiseringseffect beoogt. Voor het behalen van een tweede diploma kan men geen beurs meer krijgen. Voor beursstudenten betekent dit dat voor het behalen van een tweede diploma een financieringsbron wegvalt en dat de vraag "wie zal dat betalen" zich bij deze groep scherper stelt. Er werd dan ook verwacht dat beursstudenten minder doorstromen naar een tweede diploma. De resultaten bevestigen dit. Tweede diploma-richtingen tellen significant minder studenten die tijdens hun eerste opleiding gedurende 2 of meer studiejaren een beurs hebben gehad (4): 45 % laatste jaars zijn te beschouwen als beursstudent tegenover 32 % in de tweede diploma richtingen ($\chi^2=4,1$, $df=1$, $P=0.04$). Dit is, naast de eerder gedane vaststelling i.v.m. de tweeverdieners, opnieuw een indicatie dat het financiële aspect een rol speelt bij de beslissing om zich in te schrijven voor een tweede diploma en dat studenten met een financieel zwakkere afkomst een grotere drempel te overwinnen hebben.

Verder dient vermeld te worden dat er een sterke⁴⁾ samenhang bestaat tussen de variabele beursstudent en sociaal niveau. Bij de groep studenten met een lage sociale status zijn er, volgens de gehanteerde definitie, 84 % beursstudenten, in de middengroep zijn er 40 % en in de groep met een hoge sociale status 8 % ($\chi^2=67.7$, $df=1$, $P<0.01$).

Wanneer de samenhang tussen het al dan niet hebben van een beurs en het al dan niet inschrijven voor een tweede diploma onderzocht wordt voor de drie sociale niveaus dan blijkt dat enkel in de middengroep een duidelijke samenhang bestaat. Ook uit de kleine groep studenten van een laag sociale niveau en zonder beurs zijn er die een tweede studie aanvatten.

(4) Deze studenten worden verder "beursstudenten" genoemd. Dit betekent echter niet dat deze studenten voor het academiejaar 1985-1986 een beurs hebben.

Of iemand een beurs heeft hangt ook in sterke mate samen met het aantal kinderen in het gezin, (gemiddeld kindertal: beurs = 2.75; geen beurs = 1.96, $F=15.31$, $df=1$, $P<0.01$). Tweede diplomastudenten zijn dan ook eerder afkomstig uit een kleinere gezinnen ($LJ=2.4$; 2de dip.=2.05; $F=2.74$; $P<0.1$).

Worden er bij tweede diplomastudenten meer alternatieve financieringswijzen gehanteerd en is dit eventueel in sterkere mate het geval voor studenten met een laag sociaal niveau? Er werd vastgesteld dat een derde van de tweede diplomastudenten tijdens het lopend academiejaar als jobstudent werkte of gewerkt had. Bij de laatste jaarsstudenten lag dit 10 % lager ($\chi^2=3.74$, $df=1$, $P=0.05$). Het belang van jobwerk voor tweede diplomastudenten blijkt ook uit het feit dat ze vaker weten dat de jobdienst bestaat: 75 % van de laatste jaars kent de jobdienst tegenover 85 % van de tweede diplomastudenten ($df=1$, $\chi^2=3.72$, $p=0.05$).

Verder is er geen verschil in het aantal weken dat men gewerkt heeft ($LJ=15.5$, 2de dip.=13.8, $F=0.66$, $P=0.42$) maar wel wat men er gemiddeld per week mee verdiende. Tweede diplomastudenten verdienen gemiddeld 1200,-Bfr. Meer ($LJ=2166$; 2de dip.=3366, $F=4.16$, $p<0.04$). Dit betekent dus dat tweede diplomastudenten vaker als jobstudent werken en er meer geld mee verdienen dan laatste jaarsstudenten. Voor vakantiewerk tijdens de voorbije vakantie werd er enkel een verschil vastgesteld in het verdiende bedrag. Tweede diplomastudenten verdienen gemiddeld ongeveer 10.000,-Bfr. meer met vakantiewerk ($LJ=24.000$, 2de dip. 34.000, $F=8.8$, $P<0.01$).

Wordt het geld dat men verdient met job- en vakantiewerk daadwerkelijk gebruikt om zijn studies te financieren? Iets meer dan de helft (52.5 %) van de laatste jaarsstudenten tegenover iets meer dan een vierde (28,6 %) bij tweede diplomastudenten ($\chi^2=4,4$, $df=1$, $P=0.03$) beweren dat het geld dat men verdient met jobwerk (d.w.z. tijdens het academiejaar) helemaal niet gebruikt wordt voor studieaangelegenheden. Hetzelfde geldt maar minder uitgesproken voor het met vakantiewerk (d.w.z. tijdens de vakantie) verdiende geld. Bijna drie vierde van de laatste jaarsstudenten beweert dat het geld van vakantiewerk helemaal niet aan de studie besteed wordt tegenover 61,5 % bij de tweede diplomastudenten ($\chi^2=1,45$; $df=1$, $P=0,23$). Uit dit alles komt de tweede diplomastudent naar

voor als iemand die meer dan zijn collega laatste jaarsstudent zijn studies financieert met job- en vakantiewerk.

Er werd verwacht dat studenten met een lage sociale status wanneer ze zich inschrijven voor een tweede diploma vaker die alternatieve financieringswijzen zouden gebruiken. Dit betekent dus dat het verschil in percentage jobstudenten en vakantiewerkers en de verdienste tussen laatste jaars en tweede diplomastudenten in deze categorie groter zal zijn dan in de andere categorieën.

Iets dergelijks werd ook verwacht bij de beursstudenten. Deze zouden, éénmaal ingeschreven voor een tweede diploma, ook sterker gericht zijn op job- en vakantiewerk. In feite wordt er bij deze variabelen een interactie-effect verwacht.

Enkel bij de variabelen beursstudent, studiejaar en vakantiewerk werd een significant interactie-effect vastgesteld. (cfr. tabel 1)(5)

Bij nader toezicht blijkt dit effect echter niet tot stand te komen op de verwachte wijze: het percentage vakantiewerkers is bij de beursstudenten het laagst bij diegenen die zijn ingeschreven voor een tweede diploma, bij de niet beursstudenten is het daarentegen bij deze groep het hoogst. In feite werd het omgekeerde verwacht. Wel is het zo dat gewezen beursstudenten eenmaal ingeschreven voor een tweede diploma het meest actief zijn als jobstudent (42,4 %). Dit resultaat kan geïnterpreteerd worden als een indicatie dat voor bepaalde financieel zwakke studenten waarvoor studiebeurs en vakantiewerk reeds belangrijke financieringsbronnen zijn voor het eerste diploma de financiële drempel voor een tweede diploma te hoog is.

Er werd reeds op gewezen dat tweede diplomastudenten meer geld verdienen met vakantie- en jobwerk dan laatste jaars. Opmerkelijk is dat dit verschil aanzienlijk groter is bij de niet beursstudenten. Ook dit werd niet verwacht. Vermoedelijk wordt dit geld in meerdere mate gespendeerd aan een comfortabele studieuomgeving en moet het minder dienen om essentiële studiekosten te dekken. In tabel 2

(5) Om de interactie-effecten te testen werd gebruik gemaakt van log-lineaire analyse en variantieanalyse.

Tabel 1. Percentage jobstudenten, vakantiewerkers, gemiddeld inkomen jobwerk en gemiddeld inkomen vakantiewerk naar studiejaar en (a) sociaal niveau (b) beursstudent.*

Studiaal niveau	Laag		Midden		Hoog	
	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma
% Jobstudent	28,1(32)	23,5(17)	22,5(98)	37,1(62)	21,4(42)	33,3(24)
% Vakantiewerk	34,4(32)	37,5(16)	45,9(98)	44,2(61)	39,0(41)	29,1(24)
Gem. inkomen jobwerk	23,5 (8)	71,8 (3)	25,3(22)	30,0(22)	29,2 (8)	47,3 (7)
Gem. inkomen vakantiewerk	26,8(10)	33,0 (6)	24,5(46)	32,8(26)	24,7 (6)	39,5 (7)
<hr/>						
		Wel		Niet		
Beursstudent						
Studiaal jaar	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma		
% Jobstudent	28,9(76)	42,4(33)	18,1(94)	30,4(69)		
% Vakantiewerk	46,7(77)	30,3(33)	38,0(92)	44,8(67)		
Gem. inkomen jobwerk	27,8(21)	32,0(14)	20,4(15)	44,2(18)		
Gem. inkomen vakantiewerk	25,5(36)	25,1(10)	23,5(35)	37,3(29)		

* Cijfers tussen haakjes zijn de aantallen waarop gemiddelden en percentages worden berekend.

zijn een paar indicatoren van studiecomfort opgenomen. Uit deze resultaten blijkt inderdaad dat de niet beursstudenten in de tweede diplomajaren de groep is met het hoogste percentage wagens (23.2), 12 maanden huur betalen (38.8)(6), studio's (23.2), platenspelers (35.3) en tv's (49.3). Het is verder ook de groep met de hoogste gemiddelde huurprijs per maand (4.500,-Bfr.). Hoewel de gemiddelde huurprijs bij de niet beursstudenten in het laatste jaar weliswaar slechts ongeveer 50,-Bfr. lager ligt.

Terloops kan hier nog opgemerkt worden dat de gemiddelde huurprijs bij de beursstudenten bijna 800,- Bfr. lager ligt dan bij de niet beursstudenten en dit zowel bij laatstejaars als bij tweede diploma-studenten (beurs = 3682,- Bfr., geen beurs = 4472,- Bfr., $F=25.9$, $df=1$, $P<0.01$).

(6) De normale duur van een huurovereenkomst voor een studenten-kamer is 10 maanden. Een duurtijd van 12 maanden impliceert dus een extra uitgave.

Tabel 2. Percentage studenten met wagen, 12 maanden huur, studio, platenspeler en TV naar beursstudent

Beursstudent	Ja		Neen	
Studiejaar	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma
Wagen	10,4(77)	9,1(33)	18,1(94)	23,2(69)
12 maand huur	27,3(76)	27,3(33)	27,2(92)	38,8(67)
Studio	6,5(76)	9,1(33)	16,8(95)	23,2(69)
Platenspeler	28,6(76)	27,3(33)	27,4(95)	35,3(68)
TV	44,2(77)	33,3(33)	32,6(95)	49,3(69)

Het geld dat met job- en vakantiewerk verdiend wordt volstaat in de meeste gevallen niet om de kosten van de studies volledig te financieren. Op de vraag of hun de ouders nog bijdragen in de financiering van hun studies antwoordden 97 % van de studenten positief. Ouders zijn dus wellicht de belangrijkste financieringsbron. Wanneer de studiekosten opgedeeld worden in 5 posten, nl. inschrijvingsgeld, studieboeken en cursussen, kot, verplaatsing en kleding en voeding dan blijkt dat die kosten respectievelijk bij 93 %, 81 %, 88 %, 83 % en 72 % van de studenten volledig door de ouders betaald worden.

Bij laatste jaarsstudenten worden die vijf posten in 68 % van de gevallen volledig door de ouders betaald, bij tweede diploma studenten ligt dat ongeveer 20 % lager (chi-kwadraat=11.52, df=1, $P<0.01$).

Op de vraag "wie zal dat betalen" kan in ieder geval geantwoord worden dat de ouders in mindere mate bijdragen in de financiering van een tweede diploma en dit is het geval voor de drie onderscheidingen van sociaal niveau. Uit deze resultaten komt de tweede diplomastudent naar voor als iemand die een zekere financiële zelfstandigheid verworven heeft. Vanuit het onderzoeksopzet is het

echter niet mogelijk om oorzaak en gevolg duidelijk te onderkennen. Zijn het de zelfstandige laatste jaars die zich inschrijven of wordt men financieel zelfstandig eenmaal men in een tweede diplomarichting zit? Toch is het zo dat bij de laatste jaars $\frac{4}{5}$ van diegene die twifelen om zich in te schrijven volledig financieel afhankelijk zijn van thuis tegenover $\frac{2}{3}$ $\frac{5}{5}$ (67 %) van diegene die niet van plan zijn zich in te schrijven en 61.7 % die zich wel zullen inschrijven. Dit wijst erop dat wanneer men tijdens het laatste jaar reeds een zekere financiële zelfstandigheid heeft ontwikkeld, men in ieder geval minder twijfelt. De beslissing om zich in te schrijven voor een tweede diploma schijnt dus wel samen te hangen met het kunnen (of willen) realiseren van een zekere onafhankelijkheid van thuis. Een vraag die hierbij kan gesteld worden is of deze onafhankelijkheid nog tot uiting komt bij andere aspecten dan het financiële. Verder is het ook duidelijk dat de betrokkene zelf investeert in zijn studies. De vraag hierbij is of men ook andere verwachtingen heeft t.a.v. het rendement van die investering. In de volgende paragrafen zal geprobeerd worden om op beide vragen een antwoord te formuleren.

7. De betrokkenheid van de ouders bij de studies

De interesse van de ouders in de studies van hun kinderen is een van de sociaal culturele factoren in de gezinsomgeving of een kenmerk van schoolbevorderend gezinsklimaat waarvan verondersteld wordt dat het de onderwijsprestaties of aspiraties positief beïnvloedt. Het effect van dergelijke kenmerken wordt echter meestal onderzocht op het niveau van het lager of secundair onderwijs. De vraag is dan ook of dit kenmerk van de gezinsomgeving nog effect heeft op beslissingen in een later stadium van de schoolloopbaan.

De betrokkenheid van de ouders werd gemeten aan de hand van 5 uitspraken waarbij telkens gevraagd werd of de uitspraak volledig, gedeeltelijk of helemaal niet van toepassing was. De uitspraken hadden betrekking op het precies weten welke richting men volgt, welke vakken er in die richting gegeven worden, of de ouders vragen stellen over de inhoud van de studies, of de ouders het belangrijk vinden dat er een graad behaald wordt en de interesse van de ouders tijdens de examenperiode. Op basis hiervan werd een schaal

geconstrueerd gaande van alle 5 uitspraken zijn volledig van toepassing, d.w.z. een sterke betrokkenheid (score 5) tot alle uitspraken zijn niet van toepassing, d.w.z. een zwakke betrokkenheid van de ouders (score 15). Verder werd een algemene evaluatie gevraagd van de betrokkenheid van de ouders bij de studies gaande van zeer sterke betrokkenheid naar zwakke betrokkenheid. Er dient hierbij opgemerkt te worden dat het de studenten zijn die informatie geven over de betrokkenheid van hun ouders. Het gaat m.a.w. eerder over hoe studenten de betrokkenheid van hun ouders ervaren.

Indien de resultaten i.v.m. de financiële ondersteuning worden doorgetrokken dan mag verwacht worden dat de interesse en de betrokkenheid van de ouders van tweede diplomastudenten minder sterk zal zijn dan bij de laatste jaars. Bemerkt dat dit in feite tegengesteld is aan wat normaliter verwacht wordt, nl. een positieve relatie tussen studieaspiraties en betrokkenheid van de ouders.

De resultaten bevestigen de verwachting in de lijn van de zelfstandige student. De betrokkenheid van de ouders is zwakker (hogere score) bij de tweede diploma studenten. De gemiddelde score bij de laatste jaarsstudenten bedraagt 7,4, bij de 2de diploma studenten is dit 8,1 ($df=1$, $F=5,18$, $P=0,02$). Er treedt daarbij geen interactie-effect op met sociaal niveau. Dit betekent dus dat het verschil in betrokkenheid van de ouders tussen laatste jaars en tweede diploma-studenten nagenoeg gelijk is voor de drie onderscheiden niveau's van sociaal niveau. Het idee dat iemand van laag sociaal niveau door het willen behalen van een tweede diploma in sterkere mate vervreemt van het thuismilieu, wat dan een geringere betrokkenheid van de ouders met zich meebrengt, wordt niet ondersteund. Wel is het zo dat studenten uit lager sociaal niveau een significant zwakkere betrokkenheid ($\bar{x}=8,6$) van de ouders meedelen dan midden ($\bar{x}=7,5$) en hoog ($\bar{x}=7,2$) sociaal niveau ($F=9,7$, $P<0,01$, $df=2$) en die betrokkenheid in sterkere mate als niet ter zake beschouwen.

Bij de laatste jaarsstudenten werden er geen verschillen vastgesteld in betrokkenheid tussen diegene die zeker wel, zeker niet of twijfelen om zich in te schrijven voor een tweede diploma.

De betrokkenheid is iets groter bij diegene die de intentie hebben om zich in te schrijven ($\bar{x}=7,2$) en het kleinst bij de twijfelaars ($\bar{x}=7,7$). De verschillen zijn echter niet significant.

8. Verwachtingen ten aanzien van tewerkstelling

Bij de bespreking van bepaalde financiële aspecten van een inschrijving voor een tweede diploma werd gesteld dat tweede diplomastudenten in grotere mate zelf instaan voor de financiering van hun studies. Een mogelijke baten van deze investering kan gelegen zijn in een grotere geachte kans op ("betere") tewerkstelling.

Bij de tweede diploma studenten denkt 57 % zeer gemakkelijk of gemakkelijk een job te vinden na het of studeren. Bij de laatste jaars ligt dit meer dan 20 % (35 %) lager en een derde denkt zelfs dat het moeilijk of zeer moeilijk zal zijn om een baan te vinden. Het tewerkstellingsprobleem "leeft" dus bij laatste jaarsstudenten en tweede diplomastudenten schatten, wellicht omwille van een tweede diploma, hun tewerkstellingskans groter. In die zin verwacht men dus wel een groter rendement van de investering die men doet. Iets gelijkaardigs kan reeds opgemerkt worden bij de laatste jaars. Van de laatste jaars die denken gemakkelijk een job te vinden beweert 44 % zich zeker in te schrijven voor een bijkomende opleiding, tegenover 29 % bij diegene die hun tewerkstellingskansen ongunstig beoordelen.

Is men ook georiënteerd op een andersoortige tewerkstelling ? Om dit te meten werd gevraagd zes elementen die bij de keuze van een job een rol kunnen spelen te ordenen naar hoe belangrijk men dit vindt bij de keuze van een job. De zes kenmerken zijn: een hoog inkomen, vastheid van betrekking, veel vrije tijd, promotiekansen, de waardering van het werk door anderen en dat het werk aansluit bij de opleiding.

In tabel 3a is de gemiddelde rang van elk kenmerk naar studiejaar weergegeven. De verschillen doen zich voor bij de vastheid van betrekking, promotie en in mindere mate het inkomen. Laatste jaarsstudenten hechten meer belang aan de vastheid van betrekking, bij de tweede diploma studenten daarentegen zijn promotiekansen en in zekere mate het inkomen belangrijker. Die laatste groep studenten is dus meer carrièregericht. Dit verschil in carrièregerichtheid is reeds waar te nemen bij laatste jaars die zich wel of niet zullen inschrijven voor een bijkomende opleiding: diegene die zich niet zullen inschrijven zijn minder carrièregericht. Opmerkelijk is dat de

twijfelaars promotiekansen nog belangrijker vinden en vastheid nog minder belangrijk dan diegenen die zich wel zullen inschrijven. Een gebrek aan carrièreregerichtheid is blijkbaar niet de reden van de twijfel.

Tabel 3a. Gemiddelde rang van 6 kenmerken van een baan naar studiejaar

Studiejaar	Laatste jaars	Tweede diploma
Hoog inkomen	3,77	3,55
Vastheid	3,17	3,85*
Waardering	3,13	3,05
Aansluiting opl.	2,81	2,88
Vrije tijd	4,45	4,45
Promotie	3,64	3,15*

Tabel 3b. Gemiddelde rang van 6 kenmerken van een baan naar sociaal niveau

Sociaal niveau	Laag	Midden	Hoog
Inkomen	3,79	3,61	3,81
Vastheid	3,10	3,47	3,54
Waardering	3,18	3,07	3,13
Aansluiting opl.	2,89	2,81	2,86
Vrije tijd	4,47	4,49	4,33
Promotie	3,55	3,50	3,28

* Sign. op niveau 0.01.

In het onderzoek van Vandekerckhove en Huyse (1976, 172) werd vastgesteld dat studenten van lage sociale herkomst minder ambitie hebben om carrière te maken dan studenten van hoge sociale herkomst. In tabel 3b zijn de gemiddelde rangordeningen weergegeven naar sociaal niveau. Bij geen enkel kenmerk kan een effect van sociaal niveau worden vastgesteld. Wel is het zo dat, zoals verwacht de gemiddelde rang van vastheid van betrekking kleiner is bij laag sociaal niveau en iets hoger bij hoog sociaal niveau, voor het kenmerk promotie wordt het omgekeerde vastgesteld. Toch is het zo dat

wanneer de gemiddelden van de groep studenten met lage en hoge sociale status tegen elkaar worden afgetest er geen significante verschillen worden vastgesteld.

Wanneer sociaal niveau en studiejaar samen in de analyse worden opgenomen dan worden geen significante interactiekenmerken vastgesteld. Dit betekent dat het verschil in carrièregerichtheid tussen laatste jaars en tweede diploma studenten niet verschilt naar gelang het sociaal niveau.

Uit dit alles blijkt dat tweede diploma studenten zich onderscheiden door een positievere beoordeling van hun tewerkstellingskansen en een sterkere carrièregerichtheid. In een volgende paragraaf wordt nagegaan of ze zich ook reeds onderscheiden hebben tijdens hun studiecarière.

9. Kwaliteit van de studie

Zijn het, onafhankelijk van sociaal niveau, de betere studenten die doorstromen naar een tweede diploma of zijn betere studieresultaten een extra voorwaarde voor studenten uit het laag sociaal niveau? Een eerste indicator van de kwaliteit van het studieverloop is het al of niet slagen voor een bepaald studiejaar. Bijna een kwart (23 %) van de ondervraagde studenten antwoordde positief op de vraag of het reeds gebeurd was dat ze voor een bepaald studiejaar noch in juli noch in september slaagden. Aangezien de overgrote meerderheid (90 %) dit jaar heeft overgedaan, beschouwen we niet slagen, ook voor diegene die van richting veranderd zijn, als een bisjaar. Naast een indicatie van de kwaliteit van een studiecarière betekent een bisjaar echter ook dat de studieduur reeds met minstens 1 jaar verlengd werd. De investering bij bisstudenten om een eerste diploma te verwerven is dus reeds groter dan bij de aanvang van de studie werd verwacht. Bij de laatste jaarsstudenten heeft iets meer dan een kwart (27 %) een bisjaar gehad. Bij de tweede diploma-studenten ligt dit ongeveer 10 % lager (16,6 %) ($\chi^2=4.02$; $df=1$; $P=0.04$). Uit tabel 4 blijkt dat het percentage bisstudenten in de middengroep zowel bij laatste jaars als bij tweede diploma studenten kleiner is dan bij studenten met een lage status en een hoge status.

Opvallend is dat bij studenten van hoog sociaal niveau het percentage bisstudenten het hoogst is en dat er zich geen daling voordoet bij de tweede diplomastudenten. Bij deze groep studenten schijnt een bisjaar geen rol te spelen bij de beslissing om zich in te schrijven voor een bijkomend diploma. Het interactie-effect tussen de variabelen sociaal niveau, studiejaar en bisjaar is, zoals uit een log-lineaire analyse blijkt, niet significant. Wanneer de variabele sociaal niveau in de analyse vervangen wordt door de variabele beursstudent wordt er echter wel een interactie-effect in de verwachte zin vastgesteld, nl. dat de vastgestelde samenhang tussen bissen en studiejaar veel sterker aanwezig is bij beursstudenten dan bij niet beursstudenten. Bij deze laatste groep zijn er bij de tweede diploma studenten bijna 5 % minder bisstudenten (laatste jaars = 26,3 %, 2de diploma = 21,7 %), bij de beursstudenten daarentegen bedraagt dit verschil meer dan 20 % (laatste jaars 28,6 %, 2de diploma = 6,1 %). Dit betekent dus dat een bisjaar voor beursstudenten een veel grotere impact heeft bij de beslissing om zich in te schrijven voor een bijkomend diploma.

Tabel 4. Percentage bisstudenten en gemiddeld aantal tweede zittijden naar sociaal niveau en studiejaar.

Sociaal niveau	Laag		Midden		Hoog	
Studiejaar	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma	Laatste jaar	Tweede diploma
% Bisstudenten	31,2	17,6	23,0	9,7	33,3	33,3
\bar{x} Tweede zittijden	1,37	1,29	1,38	1,06	1,16	1,29
n	32	17	100	62	42	24

Een tweede indicator van de kwaliteit van het studieverloop is het aantal zittijden. Gezien de tweede zittijd weinig voorkomt in het

laatste jaar zijn de aantallen van de laatste jaars en de tweede diplomastudenten onderling met elkaar te vergelijken. Wel is het zo dat de validiteit van deze indicator geringer is dan een bisjaar. Men kan trouwens opteren voor een tweede zittijd om een graad te behalen. Dit is echter meer uitzondering dan regel. De trend zoals die werd vastgesteld bij de indicator bisjaar is ook hier min of meer aanwezig: een daling van het gemiddeld aantal tweede zittijden bij tweede diplomastudenten van laag en midden sociaal niveau en een stijging bij hoog sociaal niveau. Ook nu zijn de tweede diploma studenten uit de middengroep als de "betere" student te beschouwen. De verschillen zijn echter gering en noch het effect van sociaal niveau en studiejaar noch het interactie-effect zijn significant.

De kwaliteit van de studiecarière zou nog kunnen geoperationaliseerd worden door de graden die men behaalde bij het verwerven van het eerste diploma. Gezien er nogal wat studenten graad behalen tijdens hun laatste jaar en dit voor de groep laatste jaars op het moment van de bevraging nog niet bekend was, was een vergelijking met de tweede diplomastudenten voor dit kenmerk niet mogelijk.

10. Leefsituatie van de studenten

Op grond bij de opmerking die men soms hoort dat studenten zich inschrijven voor een bijkomend diploma om nog een tijd in Leuven te kunnen blijven en in feite in niet onbelangrijke mate extrinsiek gemotiveerd zijn, kan aangenomen worden dat tweede diplomastudenten niet vervreemd zijn van en nog een sterke betrokkenheid vertonen op wat algemeen omschreven wordt als het 'studentenleven'. Verder wordt verwacht dat tweede diplomastudenten met een laag sociaal niveau, gegeven de relatief hogere kosten minder extrinsiek gemotiveerd zijn. In tabel 5 zijn een aantal kenmerken opgenomen van de leefsituatie van de student die een aanduiding zijn voor de betrokkenheid op het studentenleven: het regelmatig (= meestal) lezen van de twee belangrijkste studentenbladen nl. veto en faze, het bereid zijn om actie te voeren tegen een eventuele invoering van numerus clausus (N.C.) in de eigen en/of een andere faculteit, af

en toe naar een debatavond gaan, deelnemen aan activiteiten van een studentenvereniging, het regelmatig naar een film, toneel of concert gaan in Leuven, minstens wekelijks op café gaan en/of maandelijks naar een fuif, minstens wekelijks aan sport doen in Leuven, het hebben van een vaste vriend(in) en het hebben van een vaste vriend(in) in Leuven (enkel voor diegene die een vaste vriend(in) hebben).

Op basis van de resultaten in tabel 5 kan gesteld worden dat de tweedediploma student, wat de opgenomen kenmerken betreft, weinig verschilt van de laatste jaars. Wel is er enerzijds een grotere groep tweede diplomastudenten die als regelmatige lezer van studentenbladen kunnen worden beschouwd. Wat een indicatie is van zijn interesse in het studentengebeuren. Anderzijds is hij iets minder actief in studentenverenigingen. Dit laatste houdt wellicht verband met het feit dat een studentenvereniging o.a. geïnterpreteerd werd in termen van faculteitskringen en dat tweede diplomastudenten in een andere faculteit komen waar ze niet veel voeling hebben met de kringwerking. Verder valt het op dat meer tweede diploma studenten regelmatig participeren aan ontspanningsactiviteiten (film, toneel, concert, café, fuif, sport). Dit wijst er dan toch op dat zij dit aspect van het studentenleven weten te appreciëren. Opmerkenswaardig is ook dat tweede diplomastudenten bijna 10 % minder een vaste vriend(in) hebben. Bij dit alles is wel moeilijk uit te maken wat oorzaak en gevolg is.

Wanneer de variabele sociaal niveau in de analyse wordt betrokken dan blijkt er enkel bij het deelnemen aan activiteiten van een studentenvereniging een zwak interactie-effect op te treden. Dit komt tot stand doordat vooral tweede diplomastudenten uit hoog sociaal niveau een geringe deelname vertonen. Er kan nog vermeld worden dat er een zwakke samenhang bestaat tussen sociaal niveau en het lezen van studentenbladen: 71 % van studenten uit laag sociaal niveau zijn regelmatige lezers tegenover 64 % bij midden en 54 % bij hoog sociaal niveau (χ^2 -kwadraat=2,73, $df=2$, $p=0,15$). Verder is er een zwakke samenhang tussen café en fuifbezoek en sociaal niveau:

Tabel 5. Percentage studenten met een bepaald leefsituatiekenmerk naar studiejaar.

Studiejaar	Laatste jaar	Tweede diploma
Lezen veto/faze	59,8	69,9*
Actiebereidheid N.C.	58,0	61,2
Debatavond	31,3	32,0
Studentenvereniging	27,0	18,4*
Film-toneel-concert	72,9	77,7
Café-fuif	77,0	79,6
Sport	39,7	48,5
Vaste vriend(in)	60,1	51,9
Vaste vriend(in) in Leuven	60,1	60,3

* Sign. op niveau 0.1.

het percentage regelmatig café- en fuifbezoekers is bij de studenten van midden sociaal niveau iets meer dan 10 % hoger dan bij laag en hoog sociaal niveau (midden = 83 % hoog en laag = 71 %, chi-kwadrat=5,1, df=2, p= 0,07).

Uit dit alles blijkt dat sociaal niveau niet zo'n grote impact heeft op de hier behandelde kenmerken van de leefsituatie en dat de verwachting in verband met een verschil in extrinsieke motivatie tussen de sociaal niveau's niet wordt ondersteund.

11. Besluit

Vastgesteld werd dat heel wat laatste jaarsstudenten de intentie hebben, of in ieder geval ernstig overwegen om zich in te schrijven voor een bijkomende opleiding. De grote interesse die er bestaat om na een eerste studie nog verder te studeren kan niet ontkend worden. Door het organiseren van goed gepositioneerde bijkomende

opleidingen kunnen universiteiten hierop inspelen. Hierdoor zullen wellicht meer studenten langer aan de universiteit blijven. Het is echter zeer de vraag of deze vorm van verlenging van de studieduur in het kader van de democratisering van het universitair onderwijs, wenselijk is. Moet niet eerder geïnvesteerd worden in de kwaliteit van de bestaande "eerste opleidingen", zodat studenten ook zonder de troefkaart van een bijkomende opleiding voldoende sterk staan op de arbeidsmarkt.

Het al of niet inschrijven kan niet in verband worden gebracht met de sociale afkomst van de student. De sociale samenstelling van de door ons onderzochte groep tweede diplomastudenten verschilt weinig of niet van de laatste jaarsstudenten. Dit betekent echter niet dat er helemaal geen verschillen zijn tussen beide groepen wat bepaalde sterk met sociaal niveau samenhangende kenmerken betreft.

Dit was vooral het geval met kenmerken die betrekking hebben op het financiële aspect. In de tweede diplomarichtingen is er een ondervertegenwoordiging van beursstudenten en zijn er meer studenten afkomstig uit gezinnen waarin beide ouders werken. Een tweede diplomastudent financieert zijn studies in grotere mate met job- en vakantiewerk en een niet beursstudent spendeert daarvan vermoedelijk een deel aan een comfortabeler studieomgeving. Bij studenten waarvoor een studiebeurs en vakantiewerk reeds een belangrijke financieringsbron zijn bij het eerste diploma, is de financiële drempel vermoedelijk te hoog.

Naast een grotere financiële zelfstandigheid wordt de tweede diplomastudent nog gekenmerkt door een geringere betrokkenheid van de ouders bij zijn studies. Hij beoordeelt zijn tewerkstellingskansen positiever en is sterker carrièreregericht. Verder is een bisjaar, zeker bij beursstudenten, niet bevorderlijk om zich in te schrijven voor een bijkomende opleiding.

Bepaalde onderzoeksresultaten, zoals de afwezigheid van een relatie tussen studiejaar en sociaal niveau enerzijds en het effect van bepaalde financiële indicatoren anderzijds, doen vragen rijzen omtrent de validiteit van het concept sociaal niveau. Op basis van de resultaten i.v.m. de grotere zelfstandigheid van de tweede diplomastudent kunnen er vragen gesteld worden bij de verklarende kracht

van sociaal niveau t.o.v. het bestudeerde moment in de studieloopbaan. Neemt de invloed van de sociale herkomst niet af naarmate de studieloopbaan vordert ?

Er dient tenslotte benadrukt te worden dat de resultaten die in deze bijdrage werden gepresenteerd, moeten worden geëvalueerd vanuit de beslissingen die werden genomen bij het ontwerp van het onderzoeksdesign.

Bibliografie

DE LANOO, I., De sociale herkomst van de Leuvense studenten 1975-1976. In: Politica, 1977, 215-233.

DELEECK, H., De democratisering van het hoger onderwijs: feiten en middelen, in: De Gids op Maatschappelijk Gebied, 1981, 507-533.

DILLEMANS, R., Een strategie voor een grote universiteit. In: Toespraken voor de opening van het academisch jaar 1985-1986 aan de K.U.Leuven, 1985, 9-36.

GEENS, G., Studiekeuze vandaag: een onoplosbaar probleem ? In: Hoornaert, J., Tewerkstelling van hogergeschoolden in Vlaanderen, 1984.

HUYSE, L., Wat na de rechten ? De onmiddellijke toekomstplannen van de lichting 1985-1986. Niet gepubliceerde nota.

LAMMERTYN, F., Rapport van de denkgroep: "Bevordering van de sociaal-culturele gelijkheid van kansen", Leuven, 1986.

VAN BOXEL, M. en M. VANDERMEULEN, Intrede op de arbeidsmarkt van afgestudeerden van de K.U.Leuven, 1980-1981 en 1981-1982 (Arbeidsmarkt van Academics, 4) Leuven, Dienst voor Studie-advies, 1984.

VANDEKERKCHOVE, L. en L. HUYSE. In de buitenbaan. Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, Antwerpen/Amsterdam, 1976.